

بهبود نسبی فضای کسب و کار

بهبود نسبی فضای کسب و کار

مرکز پژوهش‌های مجلس در پنجمین و ششمین گزارش فصلی خود از پایش محیط کسب و کار، خبر از «مساعدرتر» شدن محیط کسب و کار در زمستان و پاییز ۹۰ به نسبت فصل‌های بهار و تابستان داده است. در واقع محیط کسب و کار در سال ۹۰ از بهار تا زمستان به تدریج بهبود یافته است.

براساس گزارش مرکز پژوهش‌ها، فعالان اقتصادی در زمستان ۹۰ به محیط کسب و کار نمره ۵,۴۹ و در پاییز نمره ۵,۵۱ داده‌اند (نمره ۱۰ معادل بدترین ارزیابی و ۱ معادل بهترین ارزیابی است) که با در نظر گرفتن نمره ۵,۱۶ پاییز ۸۹ و نمره ۵,۰۶ زمستان ۸۹، نشان از افزایش موانع کسب و کار دارد.

مرکز پژوهش‌های مجلس نمره محیط کسب و کار در فصل زمستان را بر خلاف فصول گذشته با در نظر گرفتن «میانگین وزنی»؛ یعنی سهم زیربخش‌های اقتصادی و سهم استان‌ها از تولید ناخالص ملی محاسبه کرده است؛ چرا که معتقدند نمرات قبلی «خام» بوده و روش محاسباتی جدید بسیار دقیق‌تر است.

بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌ها، مهم‌ترین موانع کسب و کار فعالان اقتصادی در زمستان ۹۰ همچون گذشته «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» و «بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه» است که در جایگاه اول و دوم مهم‌ترین موانع کسب و کار قرار دارد، اما در رخدادی تازه «اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران» نیز به جایگاه سوم مهم‌ترین موانع کسب و کار در کشور اضافه شده است.

«تاثیر افزایش نرخ ارز بر افزایش قیمت تمام شده محصولات» مهم‌ترین پرسش این فصل پایش کسب و کار از فعالان اقتصادی بود که ۳۵ درصد فعالان معتقد بودند که تاثیر افزایش نرخ ارز بر افزایش قیمت محصولات بیش از ۳۰ درصد بوده و ۴۰ درصد نیز این افزایش را بین صفر تا ۲۰ درصد دانسته‌اند.

گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» را به عنوان نامساعدترین مولفه، در پاییز ۱۳۹۰ اعلام کرده

۶ مولفه منفی و مثبت در محیط کسب و کار در این مطالعه به ترتیب سه مولفه «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها»، «بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه» و «اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان» مولفه‌هایی واجد بیشترین ارزیابی منفی بوده‌اند. در زمستان ۱۳۹۰ بی‌ثباتی قیمت‌ها به عنوان دومین مولفه نامساعد ارزیابی شده است که می‌تواند ناشی از آثار اجرای قانون هدفمندی در زمستان ۱۳۹۰ باشد. همچنین مولفه‌های «ضعف زیرساخت‌های تامین برق» و «ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل» بهترین مولفه‌های ملی محیط کسب و کار در زمستان ۱۳۹۰ ارزیابی شده‌اند. مشکل‌های اقتصادی استان‌های همدان، مازندران و کهگیلویه و بویراحمد در مجموع ارزیابی بدتر و مشکل‌های اقتصادی استان‌های کردستان، چهارمحال و بختیاری و قم مجموعاً ارزیابی بهتری از وضعیت مولفه‌های محیط کسب و کار در زمستان ۱۳۹۰ را ارائه کرده‌اند. نمودار فوق مجموع نمره محیط کسب و کار ایران در ۶ فصل گذشته است.

در ۶ فصل گذشته این گزارش می‌افزاید: هر چند نمودار ۱ گویای بهتر شدن ناچیزی در محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۰ نسبت به پاییز ۱۳۹۰ است، اما یادآوری می‌شود ارزیابی کل این دو فصل نسبت به فصول مشابه سال قبل (۱۳۸۹) نامساعدتر بوده است. براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس مساعدترین و نامساعدترین مولفه‌های ارزیابی شده محیط کسب و کار ایران در ۴ فصل سال ۹۰ به شرح زیر است: مولفه‌های بهتر ارزیابی شده در زمستان ۹۰: ۱- ضعف زیرساخت‌های تامین برق ۲- ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده ۳- ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل.

نامساعدترین فضای کار برای بخش صنعت

مرکز پژوهش‌های مجلس در ادامه این گزارش به بررسی ارزیابی مشکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در این مطالعه از مولفه‌های محیط کسب و کار به تفکیک زیر بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات می‌پردازد. بر این اساس مشکل‌های بخش صنعت، خدمات و کشاورزی با میانگین ۶،۱۱، ۶،۰۹ و ۵،۹۴ به ترتیب ارزیابی نامساعدتری از مولفه‌های محیط کسب و کار در زمستان ۱۳۹۰ ارائه داده‌اند، این در حالی است که در پاییز ۱۳۹۰ به ترتیب مشکل‌های اقتصادی خدمات، صنعت و کشاورزی با میانگین ۶،۴۰، ۶،۲۰ و ۶،۱۱ ارزیابی نامساعدتری ارائه داده بودند. در این گزارش میانگین ارزیابی مشکل‌های بخش کشاورزی از مولفه بی‌ثباتی قیمت مواد اولیه بیشتر از سایر مشکل‌ها بوده است (عدد بیشتر وضعیت بدتر را نشان می‌دهد). ترتیب این ارزیابی در تابستان ۱۳۹۰ صنعت (۶،۳۹)، کشاورزی (۶،۱۲) و خدمات (۶،۰۲) و در بهار ۱۳۹۰ کشاورزی (۶،۲۶)، صنعت (۶،۰۶) و خدمات (۵،۶۷)

است. از سوی دیگر، ۵۴ درصد فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این نظرسنجی، در گزارش پاییز ۹۰ اعلام کردند که تاثیر سفرهای استانی در ۶ سال گذشته در حل موانع تولید و سرمایه‌گذاری «خیلی کم» یا «کم» بوده است. مرکز پژوهش‌های مجلس همچنین با اعلام «روند کاهشی مشارکت شکل‌های اقتصادی در این سلسله گزارش‌ها» تصریح کرد: زیرزمینی بودن اقتصاد، تمایل به فعالیت در سایه و نگرانی از آشکار شدن نظرات و واکنش‌ها نسبت به ارزیابی‌ها از دلایل مشارکت نکردن این شکل‌ها در این نظرسنجی است. گزارش پنجم و ششم مرکز پژوهش‌های مجلس پنجمین و ششمین گزارش پایش محیط کسب‌وکار ایران در زمستان و پاییز ۱۳۹۰ را منتشر کرد.

گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب‌وکار ایران که از تابستان ۱۳۸۹ به طور مستمر توسط مرکز پژوهش‌های مجلس با همکاری شکل‌های اقتصادی سراسر کشور تهیه و منتشر می‌شود، مولفه‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را ارزیابی می‌کند. آخرین گزارش این مرکز که مربوط به زمستان سال ۹۰ است براساس پاسخ ۲۰۹ شکل اقتصادی از سراسر کشور به پرسشنامه این مرکز به دست آمده است که بر این اساس مجموع نمره محیط کسب و کار ۵،۴۹ از ۱۰ (۱۰ بدترین ارزیابی) بوده است. این در حالی است که گزارش پاییز ۹۰ این مرکز که براساس پاسخ ۲۵۱ شکل اقتصادی سراسر کشور تهیه و همزمان با گزارش زمستان ۹۰ منتشر شد، نمره محیط کسب‌وکار را ۵،۵۱ اعلام کرده است. مرکز پژوهش‌های مجلس از این رو گزارش آخر نمرات محیط کسب و کار ایران را با احتساب میانگین وزنی ارزیابی کرده است. به این معنا که سهم شکل‌های شرکت‌کننده در این تحقیق به نسبت بزرگی یا کوچکی آن شکل، سهم استان مورد سوال و حوزه فعالیت شکل اقتصادی از تولید ناخالص داخلی، مورد توجه قرار گرفته است و به همان میزان در تحقیق و تهیه گزارش محاسبه و تاثیر داده شده است. این در حالی است که در گزارش‌های پیشین این مرکز نمره محیط کسب و کار نمره‌ای خام و بدون احتساب میانگین وزنی بود و این درصد خطا را در گزارش به میزان بسیار کمی افزایش می‌داد. بهبود نسبی محیط کسب و کار در سال ۹۰ مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارش زمستان ۹۰ آورده است:

مقایسه نتایج این گزارش با نتایج مشابه سال قبل نشان می‌دهد در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ ارزیابی کل شکل‌های مشارکت‌کننده از محیط کسب و کار ایران در فصل‌های پایانی هر سال نسبت به فصل‌های اولیه سال به تدریج بهتر می‌شود. این ارزیابی نشان می‌دهد از نظر شکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در تهیه این گزارش، در مجموع ارزیابی ۲۲ مولفه ملی محیط کسب و کار در ایران طی زمستان ۱۳۹۰ همچنان در وضعیت زیر متوسط (بالتر از ۵) قرار داشته است.

بوده است. این نمرات میانگین غیروزی ارزیابی‌ها را نشان می‌دهد و ضرایب مربوط به سهم زیر بخش‌های اقتصادی و سهم استان‌ها از تولید ناخالص داخلی در این بخش اعمال و محاسبه نمی‌شود.

تأثیر نرخ ارز در زمستان ۹۰

به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، در هر یک از پیمایش‌های فصلی، سوال یا سوالات چندگزینه‌ای درباره مسائل روز مرتبط با تولید و سرمایه‌گذاری مطرح می‌شود تا نفرات تشکیل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده درباره آنها نیز به دست آید. بر این اساس در پرسشنامه زمستان ۹۰ درباره تأثیر افزایش نرخ ارز طی ۳ ماه گذشته به قیمت تمام شده محصولات (کالاها و خدمات) سوال شده است و پرسیده شد که چه میزان قیمت کالای شما را افزایش داد. براساس پاسخ ۲۰۹ تشکیل اقتصادی به سوال مربوط به میزان افزایش قیمت محصولات ناشی از افزایش نرخ ارز، ۳۵ درصد از این تشکلهای افزایش قیمت‌ها را بیش از ۳۰ درصد عنوان کرده‌اند و ۴۰ درصد نیز افزایش قیمت‌های ناشی از افزایش نرخ ارز را بین صفر تا ۲۰ درصد دانسته‌اند؛ همچنین تعداد تشکلهایی که افزایش قیمت‌ها را بیش از ۳۰ درصد عنوان کرده‌اند در بخش صنعت بیشتر از بخش‌های کشاورزی و خدمات بوده است. این گزارش می‌افزاید: در دی‌ماه ۱۳۹۰ بازار ارز در ایران دچار نوسان بسیار شدید و کم‌سابقه شد به طوری که از ابتدا تا انتهای فصل زمستان ۱۳۹۰ (دوره زمانی مطالعه حاضر) ارزش پول ملی ایران در برابر ارزهای بین‌المللی حدود ۲۵ درصد کاهش یافت و هر دلار آمریکا در بازار آزاد از حدود ۱۴۰۰۰ ریال در ابتدای این فصل به حدود ۱۹۰۰۰ ریال در اواخر دی‌ماه و ۱۷۵۰۰ ریال در پایان اسفند ۱۳۹۰ رسید. در این فصل همچنین بعد از حدود یک دهه ثبات نسبی در بازار ارز و تک‌نرخی بودن ارز، نرخ ارز در بازار کاملاً دونرخی شد و حتی نیروهای پلیس به درخواست بانک مرکزی در محل‌های عرضه ارز آزاد مستقر و دلالان و عرضه‌کنندگان و خریداران ارز را دستگیر می‌کردند.

در وضعیت بدتری قرار دارد. شاخص کل ارزیابی محیط کسب‌وکار در این مطالعه با اعمال وزن بخش‌های اقتصادی و سهم استان‌ها از تولید ناخالص داخلی در ارزیابی‌های ۲۵۱ تشکیل اقتصادی ۵،۵۱ است که این میانگین در گزارش تابستان گذشته ۵،۶۸ بوده است که بهبود تقریباً ۳ درصدی را نسبت به پایش تابستان ۱۳۹۰ نشان می‌دهد.

مولفه‌های منفی در پاییز ۹۰

مولفه‌هایی که در پایش پاییز ۱۳۹۰ نسبت به سایر مولفه‌ها بیشترین تأثیر منفی را بر محیط کسب‌وکار داشته‌اند، (نامساعدترین مولفه‌ها) به ترتیب عبارتند از: «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» (نامساعدترین مولفه)، «نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی» و «ضعف بازار سرمایه در تامین مالی تولید و نرخ بالای تامین سرمایه از بازار غیررسمی». مطابق گزارش‌های گذشته، مولفه زیرساخت‌های تامین برق و زیرساخت‌های حمل‌ونقل همچنان جزو مولفه‌هایی هستند که کمترین اثر منفی را بر محیط کسب‌وکار داشته‌اند. «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» به عنوان نامساعدترین مولفه، در پاییز ۱۳۹۰ نسبت به گزارش بهار و تابستان ۱۳۹۰ بدتر ارزیابی شده است، همچنین ارزیابی‌های ۲۵۱ تشکیل اقتصادی از مولفه «وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی» در این گزارش نشان می‌دهد که نسبت به تابستان ۱۳۹۰، این مولفه اثر منفی بیشتری بر محیط کسب‌وکار داشته است که البته این نتایج صرفاً منعکس‌کننده نظرات ۲۵۱ تشکیل اقتصادی است و قابلیت تعمیم به کل کشور را ندارد. در این گزارش میانگین کل ارزیابی ۲۵۱ تشکیل اقتصادی از عملکرد دستگاه‌های مرتبط با تولید و سرمایه‌گذاری ۴،۹۱ است (۱۰ بدترین عملکرد) که نسبت به گزارش تابستان ۱۳۹۰ (با میانگین ۵،۰۳) اندکی بدتر شده است که در مجموع نشان می‌دهد ارزیابی‌های صورت گرفته از عملکرد دستگاه‌های مرتبط با محیط کسب‌وکار زیر متوسط است.

تأثیر قانون هدفمندی بر فضای کسب و کار

همچنین در بخش سوالات ویژه پایش پاییز ۱۳۹۰، اثر قانون هدفمندی یارانه‌ها بر صرفه‌جویی مصرف انرژی و اثر سفرهای استانی بر حل موانع تولید و سرمایه‌گذاری مورد پرسش واقع شده است که ارزیابی ۲۵۱ تشکیل اقتصادی از تحلیل آثار اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها بر کاهش مصرف انرژی نشان می‌دهد که ۵۴ درصد از این تشکلهای، صرفه‌جویی در مصرف انرژی را کمتر از ۲۰ درصد عنوان کرده‌اند.

تأثیر «خیلی کم» سفرهای استانی در حل موانع کسب‌وکار

در زمینه تأثیر سفرهای استانی در ۶ سال گذشته در حل موانع تولید

نمره محیط کسب و کار ایران در پاییز ۱۳۹۰

براساس این گزارش، پایش محیط کسب و کار ایران در پاییز ۹۰ در میان ۲۵۱ تشکیل اقتصادی از ۳۱ استان کشور انجام شد. بر این اساس، مجموع نمره محیط کسب‌وکار در ایران ۵،۵۱ است (۱۰ بدترین حالت) که براساس میانگین وزنی؛ یعنی سهم زیربخش‌های اقتصادی و سهم استان‌ها از تولید ناخالص داخلی محاسبه شده است. براساس این گزارش نمره خام محیط کسب و کار در پاییز ۹۰ (بدون احتساب میانگین وزنی) ۶،۲۰ از ۱۰ ارزیابی شده است؛ این عدد در مقایسه با گزارش تابستان ۱۳۹۰ (با میانگین ۶،۲۶) بهبود مختصری را نشان می‌دهد و نسبت به گزارش بهار ۱۳۹۰ (با میانگین ۶،۰۷)

و سرمایه‌گذاری به اعتقاد ۵۴ درصد از این ۲۵۱ تشکل اقتصادی، این تاثیر «خیلی کم» یا «کم» بوده است. این گزارش می‌افزاید: البته همان طور که قبلا ذکر شد، این نتایج فقط نظر ۲۵۱ تشکل اقتصادی را منعکس می‌کند و نمی‌توان نتیجه‌گیری کلی از آن اتخاذ کرد؛ مضافا این‌که حل موانع تولید و سرمایه‌گذاری یک مساله فرابخشی است که نقش قوانین و مقررات تصویب شده از سوی نهادهای قانون‌گذاری نیز در آن بسیار پررنگ است. از طرفی هدف سفرهای استانی صرفا حل موانع تولید نبوده، بلکه ایجاد زیرساخت‌های فیزیکی و تامین برابری در دسترسی به امکانات و کالاهای عمومی در کنار تقویت سرمایه‌های اجتماعی از دیگر اهداف سفرهای استانی دولت بوده که باید مورد توجه قرار گیرد.

جدول ۱- مساعدترین و نامساعدترین مولفه‌های ارزیابی شده محیط کسب و کار ایران در ۴ فصل سال ۱۳۹۰

ارزیابی از ۱۰	گزارش زمستان ۱۳۹۰	ارزیابی از ۱۰	گزارش بهار ۱۳۹۰	ارزیابی از ۱۰	گزارش تابستان ۱۳۹۰	ارزیابی از ۱۰	گزارش پاییز ۱۳۹۰	ارزیابی از ۱۰	گزارش بهار ۱۳۹۰
مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷,۴۶	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷,۴۴	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷,۴۵	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷,۴۶	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷,۵۶
بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه	۷,۱۹	بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه	۷,۲۱	بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه	۶,۵۸	نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی	۶,۵۸	ضعف بازار سرمایه در تامین مالی تولید و نرخ بالای تامین سرمایه از بازار غیر رسمی	۶,۹۹
اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان	۶,۶۹	بی‌تعمدی شرکت‌ها و موسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی	۶,۷۴	بی‌تعمدی شرکت‌ها و موسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی	۶,۲۰	ضعف بازار سرمایه در تامین مالی تولید و نرخ بالای تامین سرمایه از بازار غیر رسمی	۶,۲۰	بی‌تعمدی شرکت‌ها و موسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی	۶,۹۱
ضعف زیرساخت‌های تامین برق	۳,۲۵	ضعف زیرساخت‌های تامین برق	۳,۷۶	ضعف زیرساخت‌های تامین برق	۳,۳۳	ضعف زیرساخت‌های تامین برق	۳,۳۳	ضعف زیرساخت‌های تامین برق	۶,۹۱
ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۴,۲۴	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل	۴,۳۱	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل	۴,۳۱	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل	۴,۳۱	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۴,۳۸
ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل	۴,۳۰	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل	۴,۴۰	موانع تعرفه‌ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه	۴,۲۷	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۴,۲۷	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل	۴,۳۸

